

СЕКЦІЯ 4. КОМПАРАТИВНІ СТАТИСТИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ НА МІКРОРІВНІ

СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ СТРУКТУРНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПОКАЗНИКІВ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ГІРНИЧОДОБУВНОЇ ГАЛУЗІ

Бараник Зоя Павлівна,

доктор економічних наук,
професор кафедри статистики,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»;

Берідзе Тетяна Михайлівна,

кандидат технічних наук,
доцент кафедри економічної кібернетики,
Криворізький факультет,
Запорізький національний університет

Трансформаційні процеси в економіці України значною мірою відбиваються на діяльності усіх господарюючих суб'єктів і, зокрема, промислових підприємств. Нестабільність зовнішнього середовища та низька адаптивна здатність підприємств до будь-яких ринкових перетворень створюють небезпечні умови для їх діяльності. Теоретичні та методологічні питання формування конкурентоспроможного потенціалу промислових підприємств, їх структури, організації використання, розробки методів діагностики, вибору напрямку розвитку потенціалу поки ще не отримали свого вирішення. Саме це вважається наразі актуальною проблемою.

Процес обґрунтування управлінських рішень потребує співвимірювання показників, які безпосередньо зіставити неможливо, - обсягів різних видів продукції, цін різних товарів тощо. Використання індексних методів статистики дозволяє вирішити такі проблеми. Специфіка індексного методу полягає в тому, що в індексі кількісно непорівнянні величини приводяться до певної загальної єдності, яка робить їх порівняними, співвимірюваними [1; 2].

Індекси знайшли широке застосування в усіх сторонах економічного, соціального, політичного, культурного та життя держав, регіонів, районів, міст, підприємств, фірм тощо. Індексний метод факторного аналізу дає можливість визначити вплив значної кількості чинників, які пов'язані як добуток співмножників або сума добутків співмножників. [о; с. 151-156]. Особливе місце посідає індексний метод при оцінюванні ефективності соціально-економічної структурної політики.

Розвиток економіки в цілому дедалі більше пов'язується зі структурною трансформацією. Це відображається на всіх рівнях управління - від міжнародного й національного до рівня окремих підприємств. На кожному рівні управління структурна трансформація здійснюється відповідно до певних критеріїв. Так,

критерієм ефективності структурної політики на рівні держави є забезпечення національних інтересів, які визначаються сукупністю основних інтересів особистості, суспільства й держави в галузі економіки, у внутрішньополітичній, міжнародній, оборонній, інформаційній і соціальній сферах, духовному житті та культурі, виходячи з концепції національної безпеки.

На рівні окремих підприємств структурна трансформація має на меті підвищення ефективності концентрації ресурсів у підрозділах з вищою віддачею, тобто в таких, що мають найбільшу спроможність створення нових продуктів і технологій, винаходів і патентів у розрахунку на одиницю витрат, прискорення оборотності витрачених коштів і в цілому - підвищення ефективності діяльності, забезпечення фінансової стійкості на основі врахування потреб ринку. Для виконання цих умов підприємство має розуміти специфіку управління в умовах конкуренції, ураховувати чинники успіху й ризику. Першочергове значення в цих умовах має вдосконалення менеджменту на основі управління знаннями.

Незважаючи на те, що управлінський інструментарій теоретично відомий, практика застосування відповідних знань часто виявляється невдалою, зокрема через відсутність адекватних методів оцінювання фактичного стану підприємства [0]. Так, рівень ефективності найчастіше відображається не індивідуальними, а середніми величинами. Під час аналізу динаміки середнього рівня виникає завдання визначити зміну середнього рівня під впливом кожного з перелічених чинників. Відповідь на це дає система таких взаємозв'язаних індексів [4].

При проведенні статистичного аналізу структурної трансформації прибутковості виробництва гірничодобувної галузі Криворізького регіону у розподілі за підприємствами були використані такі співвідношення: прибутковість виробництва (PB) розраховується як співвідношення чистого прибутку (Pr) та сукупних витрат (CB):

$$PB = Pr / CB. \quad (1)$$

У свою чергу сукупні витрати визначаються як сума значень витрат на оплату праці (ВП), вартості основних засобів (ОЗ) та вартості оборотних активів (ОК):

$$CB = ВП + ОЗ + ОК. \quad (2)$$

Індекс середньої прибутковості виробництва регіону змінного складу з урахуванням структури сукупних витрат розраховується за формулою

$$I_{PB} = \frac{\sum PB_i}{\sum PB_0} \quad \text{де } PB_0 = PB_{\text{базисного періоду}}, \quad (3)$$

$$I_{PB} = \frac{\sum PB_i}{\sum PB_0} = \quad (4)$$

де $\bar{PB}_i$ - середній рівень прибутковості виробництва у поточному

періоді; $\bar{PB}_0$ - середній рівень прибутковості виробництва в базисному періоді; PB_0, PB_i - прибутковість виробництва для окремих підприємств регіону

відповідно в базисному і звітному періодах; $\hat{a}$, a , — питома вага сукупних витрат підприємств у загальному обсязі сукупних витрат галузі в регіоні відповідно у базисному та звітному періодах.

Індекс середньої прибутковості виробництва (фіксованого складу) визначають за формулою:

$$I_{\phi} = \frac{\sum_{i=1}^n \hat{a}_i \cdot PB_i}{\sum_{i=1}^n \hat{a}_i} \quad (5)$$

$$A_2 = \frac{PB^{\wedge} - 2PB_{04}}{PB_{04}} \quad (6)$$

Зазначений індекс свідчить про те, як змінилася середня прибутковість виробництва у поточному періоді порівняно з базисною тільки за рахунок зміни прибутковості виробництва за окремими підприємствами регіону.

Індекс середньої прибутковості виробництва (структурних зрушень) визначають за формулою:

$$I_{\phi}^{\text{сз}} = \frac{\sum_{i=1}^n \hat{a}_i \cdot PB_{04} \cdot a_i}{\sum_{i=1}^n \hat{a}_i \cdot PB_{04} \cdot a_i} \quad (7)$$

$$A_3 = \frac{PB_{04} \cdot a_i - PB_{04} \cdot a_0}{PB_{04} \cdot a_0} \quad (8)$$

На основі даних фінансової звітності про прибуток від реалізації продукції та сукупні витрати виробництва підприємств за 2013—2014 рр. було визначено: прибутковість виробництва кожного підприємства в базисному та звітному періодах; динаміка середньої прибутковості виробництва — структурні індекси середньої прибутковості виробництва; абсолютну зміну доходу від реалізації продукції у поточному періоді порівняно з базисним і чинники, що її формують; абсолютну зміну середньої прибутковості виробництва і чинники, що її формують. Графічне порівняння динаміки коефіцієнтів прибутковості виробництва підприємств регіону наведено на рис. 1.

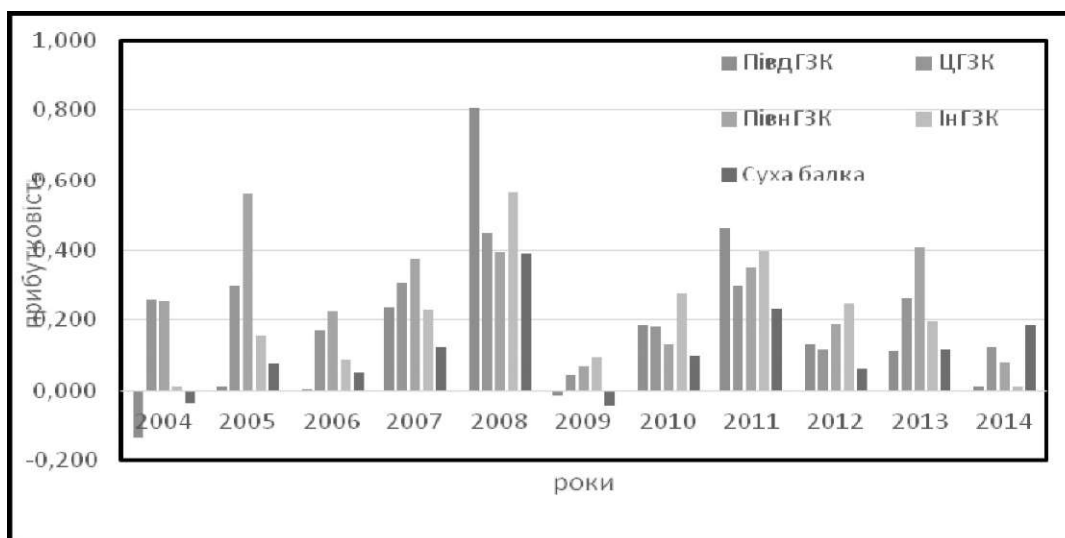

Рис. 1. Динаміка коефіцієнтів прибутковості виробництва підприємств гірничорудного комплексу Криворізького регіону за 2004—2014 рр.

Графічно динаміка структурної трансформації прибутковості виробництва гірничорудних підприємств Криворізького регіону відображена на рис. 2. Найнижчі значення трансформаційних індексів по регіону було зафіксовано в 2009 р., при цьому значне збільшення прибутковості виробництва відбулося за рахунок зростання частки сукупних витрат. Це було зумовлено впливом загальносвітової фінансово-економічної кризи [4].

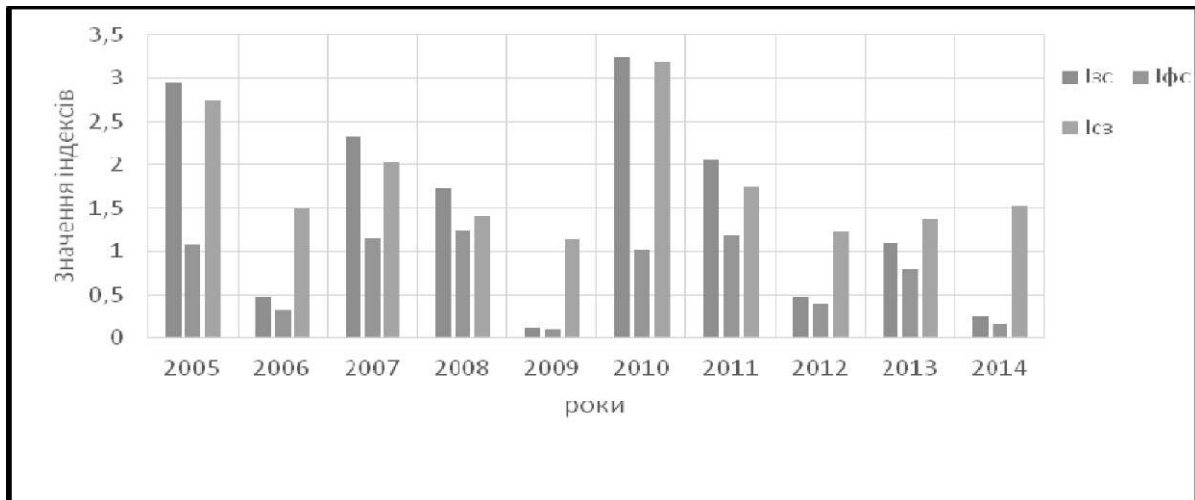

Рис. 2. Динаміка структурної трансформації прибутковості виробництва підприємств гірничорудного комплексу Криворізького регіону за 2005-2014 рр.

Результати проведеного статистичного аналізу структурної трансформації прибутковості виробництва гірничодобувної галузі Криворізького регіону у розподілі за підприємствами засвідчили, що середня прибутковість виробництва по регіону загалом у поточному періоді (2014 р.) порівняно з базисним (2013 р.) значно знизилася через дію економіко-політичних чинників в означений період.

Проведений факторний аналіз абсолютних і відносних змін прибутковості виробництва гірничорудних підприємств регіону дав змогу визначити основні чинники впливу. Динаміку прибутковості виробництва по регіону загалом за аналізований період зумовила зміна розподілу сукупних витрат між окремими підприємствами регіону. Істотно збільшилася, зокрема, питома вага сукупних витрат ПАТ «Північний гірничозбагачувальний комбінат» (на 10,07%), водночас суттєво (на 14,3 %) зменшилася частка в сукупних витратах регіону витрат ПАТ «Південний гірничозбагачувальний комбінат».

Список використаних джерел

1. Герасименко С. С. Статистика : [підруч.] / С. С. Герасименко, А. В. Головач, А. М. Єріна та ін. ; за ред. С. С. Герасименка. - [2-ге вид.]. - К. : КНЕУ, 2000. - 467 с.
2. Берідзе Т. М. Засади формування статистичного моніторингу на підприємстві [Електронний ресурс] / Т. М Берідзе, З. П. Бараник // Глобальні та національні проблеми економіки. - Режим доступу : <http://www.global-national.in.ua> - Назва з титул. екрана.

3. Статистичне забезпечення управління економікою: прикладна статистика з використанням аналітичних можливостей програмного середовища Microsoft EXCEL / А. В. Головач, В. Б. Захожай, І. Г. Манцуров, Н. А. Головач. - К. : КНЕУ, 2006. - 328 с.

4. Берідзе Т. М. Статистичний аналіз показників економічної стійкості підприємств / Т. М. Берідзе // Торгівля і ринок України : тематичний зб. наук. праць. - 2016. - № 39 - 40. - С. 98-105.

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ПЕРЕПИСУ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

Бесчастна Дар'я Олександрівна,

викладач,

кафедра статистики, обліку та економічної інформатики;

Капуста Єлизавета Василівна,

студент, спеціальність «Економіка»,

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Визначення соціального самопочуття суспільства та динаміки його життєдіяльності є об'єктом пильної уваги керівництва будь-якої розвиненої держави. Потреба в моніторингу чисельності населення виникла давно і була пов'язана з політичними, господарськими й воєнними потребами держав. Перші переписи населення хоча й були нерегулярними і неповними, але давали тогочасним державним діячам та сучасним історикам часткове уявлення про кількість і територіальне розміщення населення.

Отже, що таке перепис? Перепис — суцільне спостереження масових явищ з метою визначення їх розміру та складу станом на певну дату. Головна умова — перепис проводиться одночасно для всієї сукупності (території) за єдиною для всіх одиниць програмою, як правило, періодично, з рівним інтервалом. Організація Об'єднаних Націй радить проводити переписи кожні 10 років, але це не більше ніж рекомендація для оцінки світового розвитку.

Найголовніша причина проведення перепису населення — потреба у знаннях щодо поточного становища суспільства та його окремих членів тієї чи іншої країни. Чим повніші й інформативніші будуть дані, отримані в ході опитування, тим краще можна спланувати внутрішню та зовнішню політику держави, вирішення соціальних та економічних питань в країні, а також багато інших аспектів життя держави залежно від її специфіки. Другим важливим завданням перепису населення є планування фінансової політики держави на основі даних про доходи населення. Чим об'єктивнішими будуть отримані в ході перепису дані, тим більш збалансовано держава зможе розподілити податкове навантаження на своїх громадян.